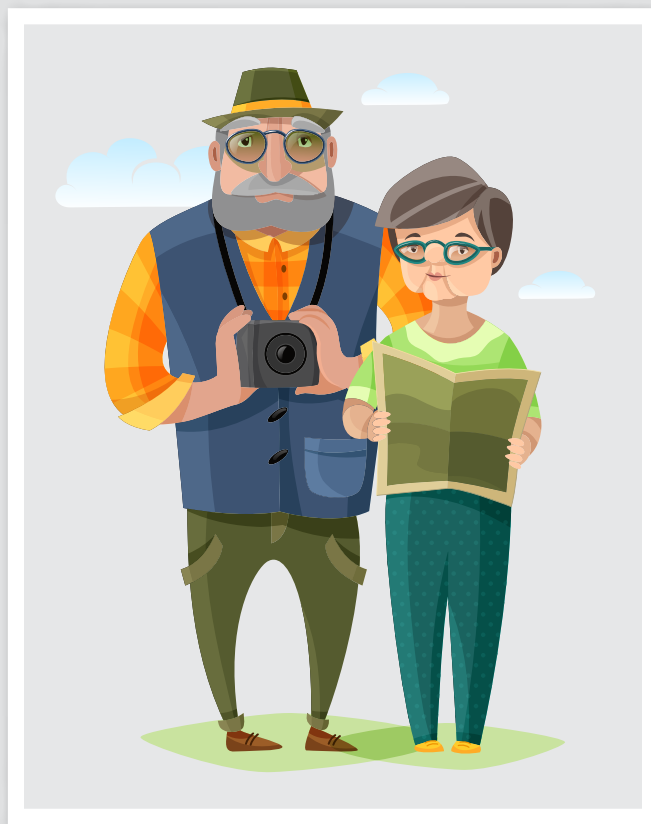

Valsts pētījumu programmas
“Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” projekta
“Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas
starp pētniecību un sabiedrību” Nr.VPP-IZM-2018/1-0022

Pārskats # 10

Digitālo dokumentāro resursu izmantošana senioru ceļojumos Latvijā

Tekstu sagatavoja: Ginta Zariņa, Vidzemes Augstskolas Tūrisma stratēģiskas vadības maģistra programmas studente

Valmiera, 2021

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads	3
Darba gaita, metodoloģija	4
Pētījuma rezultāti	8
Pētījuma novitāte un rezultātu aprobācija	15
Secinājumi, priekšlikumi	15

Raksturvārdi: digitālais dokumentārais mantojums, digitalizācija, digitālie dokumenti, seniori, ceļošana, atmiņas institūcijas

IEVADS

Senioru īpatsvars pasaulē kopumā un īpaši Latvijā ik gadu palielinās. Daudzās Eiropas valstīs iedzīvotāju skaits vecumā virs 65 gadiem jau sasniedzis piekto daļu no kopējā skaita, un šī proporcija aizvien pieaug.

2021. gada sākumā Latvijā dzīvoja 393 700 senioru vecumā virs 65 gadiem, un tas ir katrs piektais jeb 20,8 procenti no visiem iedzīvotājiem, liecina Centrālās statistikas pārvaldes dati¹.

Noslēdzoties profesionālajai karjerai, pieaug brīvā laika daudzums. Ir iespēja šo laiku veltīt saviem vaļaspriekiem, informācijas ieguvei, atpūtai vai ceļojumiem. Viens no populārākajiem brīvā laika aizpildīšanas veidiem ir ceļošana. Seniori dodas gan garākos un tālos ceļojumos, gan daudzi izmanto iespēju doties vienas vai vairāku dienu ceļojumos pa Latviju. Seniori Latvijā ir viena no aktīvākajām ceļotāju vecuma grupām.

Dodoties organizētos ceļojumos, seniori parasti izmanto gidu pakalpojums. No profesionāla tūristu gida tiek prasītas dziļas zināšanas dažādās jomās, sniegtās informācijas pielāgošana mērķauditorijas, tai skaitā senioru, specifiskajām prasībām. Informācijas avoti tūristiem un gidiem ir dažādi, bet visvienkāršākais un populārākais tās meklēšanas un ieguves veids ir digitālo resursu izmantošana, kas sniedz daudz jaunas informācijas. Digitālajos avotos pieejams plašs informācijas klāsts tūristiem, taču ne vienmēr informācija ir balstīta uz dokumentārām liecībām – dokumentāro mantojumu.

Atmiņas institūciju – arhīvu, muzeju, bibliotēku un radniecīgo organizāciju – galvenās likumdošanā noteiktās funkcijas ir nodrošināt kultūras mantojuma uzkrāšanu un saglabāšanu nākamajām paaudzēm, veikt tā pārvaldību (t.sk. aprakstīšanu, organizēšanu, izpēti, popularizēšanu), un nodrošināt tā pieejamību un izmantošanu sabiedrības informēšanai un izglītošanai². Atmiņas institūciju krājumi ir nenovērtējams zināšanu avots sabiedrībai, tai skaitā senioriem un gidiem. Atmiņas institūcijas mūsdienās zaudē savu ekskluzīvas informācijas krātuves statusu un ir spiestas strādāt savādāk nekā iepriekš, veidot komunikāciju ar saviem esošajiem un potenciālajiem klientiem. Lai atmiņas institūcijas ar savu unikālo informācijas krājumu spētu konkurēt ar citiem resursiem, tām jāuzlabo pieejamība sabiedrībai un jādomā par veidiem kā komunicēt ar plašākām sabiedrības grupām, rosināt interesi par to rīcībā esošajām vērtībām.

Dokumentārā mantojuma digitalizācija, tā ilgtermiņa saglabāšana un tiešsaistes piekļuve nodrošina plašu piekļuvi kultūrai, vēsturei un zināšanām, popularizē dokumentārā mantojuma bagātību un daudzveidību, paplašinot jaunu, inovatīvu produktu un pakalpojumu piedāvājumu – digitālos dokumentāros materiālus var izmantot apmeklētāju pieredzes paplašināšanai, izglītojoša satura izstrādei, dokumentēšanai, informācijai, tai skaitā tūrisma nozarē.

Maģistra darba pētījuma mērķauditorija – seniori izvēlēta kā skaitliski liela sabiedrības daļa, kuras īpatsvars sabiedrībā palielinās, kas ceļo, kuriem ir brīvs laiks un interese izmantot digitālos resursus,

¹ Paparde, I. (04.10.2021.). Senioru īpatsvars lielāks: piektā daļa Latvijas ir pensijā. Neatkarīgā. Pieejams: <https://neatkariga.nra.lv/izpete/359411-senioru-ipatsvars-lielaks-piekta-dala-latvijas-ir-pensija> (aplūk.18.11.2021.).

² LR Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija 08.03.2018. Kultūras mantojuma satura digitalizācija (2. kārtā). Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/en/media/6451/download>. Aplūkots 04.09.2021.

bet kuru viedoklis bieži vien netiek pietiekami uzklausīts, jo vienlaikus tā ir arī grūtāk anketēšanai un aptaujām sasniedzamā mērķauditorija, jo salīdzinoši mazāk izmanto sociālos tīklus un citas digitālās komunikācijas iespējas.

Darba mērķi

- Izpētīt Latvijas senioru ceļošanas un digitālo resursu lietošanas paradumus, kā arī digitālo resursu lietošanas paradumus saistībā ar ceļošanu,
- Izstrādāt priekšlikumus senioru piekļuves un izmantošanas iespēju uzlabošanai digitālajiem dokumentārajiem resursiem un to pielietošanai, ceļojot pa Latviju.

Pētījuma izstrādes gaitā vajadzēja atbildēt uz sekojošiem jautājumiem:

- Kādus digitālos informācijas avotus izmanto seniori – tūristi ceļojot pa Latviju?
- Cik informēti ir seniori par dažādu digitālo resursu, tai skaitā dokumentāro, pieejamību un izmantošanas iespējām ceļojot pa Latviju?
- Kā uzlabot digitālā dokumentālā mantojumu resursu piedāvājumu, lai to būtu ērtāk lietot senioriem?

DARBA GAITA, METODOLOĢIJA

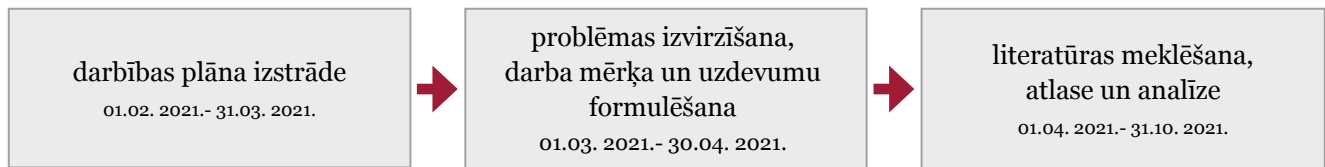
Pētījumā iesaistītas trīs puses – atmiņas institūcija (Valmieras integrētā bibliotēka), Latvijas profesionālo tūristu gidu kopums un seniori.

Pētījumam tika pielietots jaukts pētījuma dizains, tajā kombinētas kvalitatīvās un kvantitatīvās datu ievākšanas metodes.

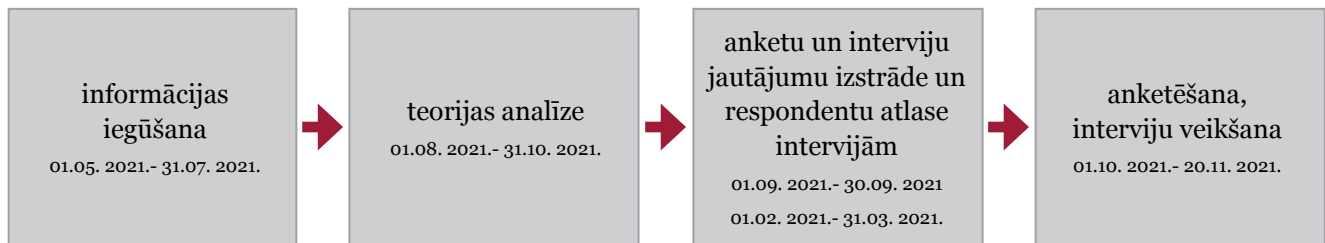
Pētījuma gaita sastāvēja no 3 galvenajiem posmiem:

1. iesākuma fāzes (problēmas izvirzīšana, darba mērķa un uzdevumu formulēšana un literatūras meklēšana, atlase un analīze);
2. attīstības fāzes jeb informācijas iegūšanas fāzes (metodes un pētījuma instrumentu izstrāde);
3. noslēguma fāzes (iegūto rezultātu apstrāde un analīze, secinājumu un priekšlikumu izvirzīšana).

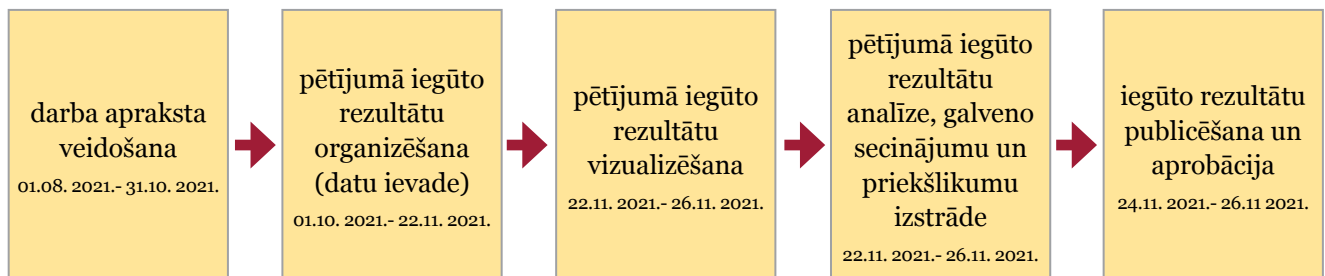
Iesākuma fāze:

Attīstības fāze:

Noslēguma fāze:

Lai novērtētu senioru, gidu un bibliotēku veiksmīgas mijiedarbības problemātiku un noskaidrotu attieksmi un redzējumu par dokumentāra mantojuma pieejamību un izmantošanu, tika veikta daļēji strukturēta intervija ar Valmieras integrētas bibliotēkas Novadpētniecības nodaļas vadītāju Agitu Lapsu. Sarunas laikā tika noskaidrots, kādā veidā notiek dokumentāra mantojuma komunikācija. Tieši Valmieras bibliotēkas novadpētniecības nodaļa tika izvēlēta starp citu bibliotēku identiskām nodaļām tādēļ, ka vairāki seniori pieminējuši A. Lapsas veiksmīgu darbošanos dokumentāra mantojuma apzināšanā un popularizēšanā, kā arī šī darba autorei ir iepriekšējas sadarbības pieredze ar A. Lapsu dažādos ar bibliotēku saistītos jautājumos, tai skaitā novadpētniecības. Intervija tika veikta 2021.gada augustā, tās ilgums bija vairāk kā 2 stundas. Intervijas laikā tika uzdoti jautājumi par digitālā dokumentārā mantojuma materiālu pieprasījumu, pieejamību un iespējamo pieejamības uzlabošanu sabiedrībai, popularizēšanas problēmām lokālajā līmenī, kā arī par veidiem, kā vietējas bibliotēkas jau sadarbojas (vai varētu sadarboties) ar citām institūcijām. Tika pārrunāti novērojumi par dažādu paaudžu informācijas meklēšanas paradumiem, gidu sniegtās informācijas pielāgošanu specifiskai mērķauditorijai, tai skaitā senioriem.

Portāla ceļveži.lv projekta vadītāju un atbildīgais redaktors Paulis Stars tika izvēlēts kā intervējamais – gidu viedokļa pautējs, jo viņa radītais un piedāvātais produkts visspilgtāk demonstrē iespējamo sadarbību ar atmiņu institūcijās pieejamā dokumentāra mantojuma krājumiem un darba autorei ar viņu bijusi iepriekšējas sadarbības pieredze. Ar viņu tika veikta neklātienē strukturēta intervija. Tika raks-

tiski uzdoti jautājumi par dokumentārā mantojuma piesaistīšanu resursa produktu (profesionāli ceļveži) veidošanā, par esošo un vēlamu sadarbību ar atmiņas institūcijām.

Tika veikta klātienē strukturēta intervija ar Silviju Volkovu, kas jau vairākus gadu desmitus darbojas kā gide senioru grupām ceļojumos Latvijā. Intervija tika veikta 2021.gada septembrī, tās ilgums bija vairāk nekā 2 stundas. Intervijas laikā tika uzdoti jautājumi par tūrisma informācijas ieguves avotiem, digitālo resursu izmantošanu, digitālo dokumentāro resursu izmantošanu un darba specifiku vadot ekskursijas senioriem – viņu vēlnes un prasības.

Pētījuma instruments bija arī tiešsaistes aptaujas anketas, anketas Word formātā un anketas papīra formā. Izstrādātas 2 veidu anketas:

1. anketa aktīviem senioriem;
2. anketa gidiem, kas vada ekskursijas senioriem Latvijā.

Tiešsaistes aptaujas (izmantota platforma visidati.lv) tika izvēlētas, lai sasniegtu plašāku respondentu loku, vienkāršotu anketas aizpildīšanas procesu un operatīvāk apkopotu respondentu atbildes.

Anketa aktīviem senioriem – ņemot vērā aptaujas mērķauditorijas specifiku (neizmanto vai maz izmanto datoru, neizmanto vai maz izmanto sociālos tīklus, reti lasa e-pastus, ar piesardzību izturas un neatbild uz nepazīstamiem e-pastiem, pasīvi iesaistās digitālā komunikācijā, tika ieguldīts liels darbs un patērēts ilgs laiks anketēšanas procesa organizēšanā, meklējot ceļus kā sasniegt potenciālos respondentus. Tika uzrunāti aptaujas veicējas draugi, radi, paziņas, biznesa partneri ar aicinājumu nodot tālāk aptaujas anketas senioriem. Aptaujas veikšanas laikā bija ierobežojumi klātienē pasākumu norisei COVID 19 pandēmijas dēļ, tādējādi bija ierobežota iespēja tikt ar senioriem klātienē un veikt anketēšanu ar anketām papīra formā un uzzināt viedokli no respondentiem, kas neizmanto datoru.

Anketa gidiem, kas vada ekskursijas senioriem Latvijā. Uzaicinājums piedalīties aptaujā tika izsūtīts e-pastā gidiem ar lūgumu aizpildīt pašiem un pārsūtīt citiem sev pazīstamajiem gidiem vai atsūtīt kontaktus sev zināmajiem gidiem. Gidu kontakti tika iegūti no dažādiem avotiem. Tāpat tiešsaistes aptauja tika publicēta sociālajā tīklā Facebook.com, lai sasniegtu izvēlēto mērķauditoriju.

Anketa aktīviem senioriem (vecumā virs 65 gadiem) sastāvēja no 15 jautājumiem, kas sadalīti 5 jautājumu blokos. I daļa ietvēra jautājumus par ceļošanas paradumiem, II daļa ietvēra jautājumus par digitālo resursu izmantošanu, nolūkiem un informācijas meklēšanas avotiem, III daļa ietvēra jautājums pat digitālā dokumentārā mantojuma resursu pārzināšanu un izmantošanu ceļojumos pa Latviju, IV daļa ietvēra jautājumus par nolūkiem kādos tiek meklēta informācija digitālā dokumentārā mantojuma resursos un vēlamā papildināmo informāciju šajos resursos, bet V noslēdzošā daļa ietvēra ieteikumus digitālā dokumentārā mantojuma resursu pieejamības uzlabošanai.

Pavisam tika iegūtas 64 aptaujas anketas, no tām 61 bija derīga rezultātu apstrādei. 3 anketas tika atzītas par nederīgām, jo neatbilda konkrētajai vecuma grupai vai tika sniegtas neadekvātas atbildes, kuras nebija izmantojamas datu tālākajai apstrādei.

Anketa gidiem, kas vada ekskursijas senioriem pa Latviju sastāvēja no 13 jautājumiem, kas sadalīti 4 jautājumu blokos. I daļa ietvēra jautājumus par gida pieredzes ilgumu un pamatprofesiju, darbības

intensitāti un funkcijām ceļojuma laikā, II daļa ietvēra jautājumus par digitālo resursu izmantošanu, nolūkiem un informācijas meklēšanas avotiem, III daļa ietvēra jautājums pat digitālā dokumentārā mantojuma resursu pārzināšanu un izmantošanu ceļojumos pa Latviju. IV daļa ietvēra jautājumus par nolūkiem, kādos tiek meklēta informācija digitālā dokumentārā mantojuma resursos un vēlamā papildināmo informāciju, bet V noslēdzošā daļa ietvēra ieteikumus digitālā dokumentārā mantojuma resursu pieejamības uzlabošanai.

Pavisam tika iegūtas 62 aptaujas anketas, no tām 60 ir derīgas rezultātu apstrādei. 2 anketas tika atzītas par nederīgām, jo tika sniegtas neadekvātas atbildes, kuras nav izmantojamas datu tālākajai apstrādei.

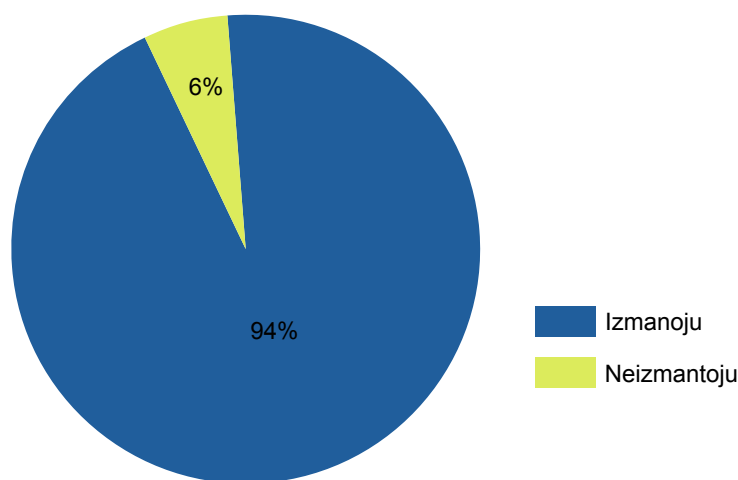
Abās aptaujas anketas jautājumi tika veidoti izmantojot skaidru un vieglu valodu, lai respondentam nerastos grūtības to aizpildīt. Lai vienkāršotu anketas aizpildīšanu katrā no jautājumiem tika jau uzskaitītas daudzas iespējamās atbildes kā arī iespēja norādīt atbildi „cits” un sniegt detalizētāku sava viedokļa skaidrojumu. Anketas sākumā sniegti terminu skaidrojumi respondentu labākai tēmas izpratnei atbildes sniegšanai. Pēc anketu sagatavošanas tika veikti izmēģinājuma testi, lai pārbaudītu aptaujas izmantojamību. Pēc izmēģinājuma testiem un korekciju veikšanas, informācija par aptaujām tika nosūtītas mērķa grupām vai izsniegtas papīra formā.

Pētījuma ētika. Respondentiem pirms anketas aizpildīšanas tika sniegta informācija, ka anketa ir anonīma, dati tiks apstrādāti apkopotā veidā un atbildes uz jautājumiem tiks uztvertas, kā piekrišana dalībai pētījumā. Ja respondentam bija radušies kādi jautājumi vai neskaidrības par anketas aizpildīšanu, viņam bija iespējams sazināties ar pētījuma autori pa norādīto telefona numuru vai uz e-pasta adresi.

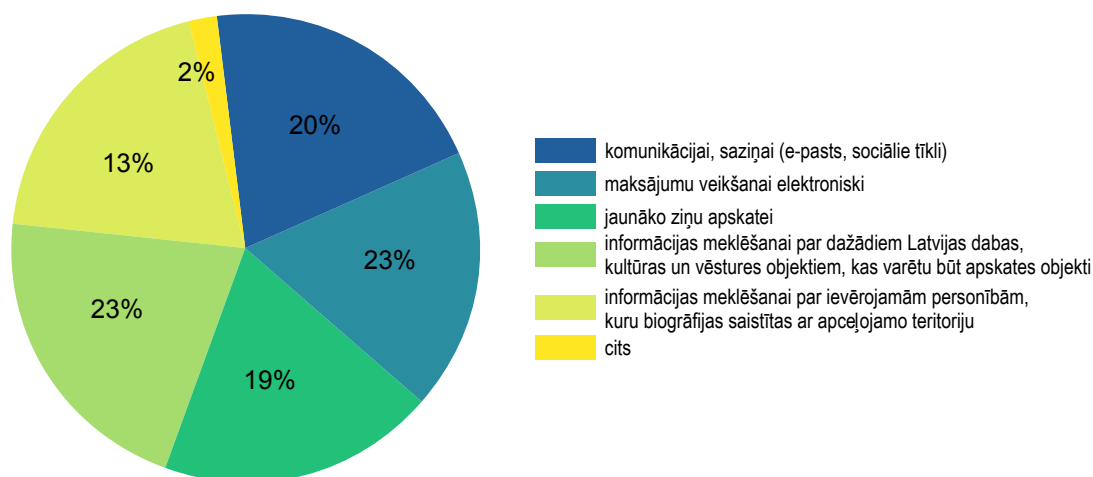
Par pētījuma ierobežojošajiem faktoriem var uzskatīt aptaujas veikšanas laiku COVID -19 pandēmijas laiku ar dažādiem ierobežojumiem – klātienes pasākumu norises ierobežojumi un to atcelšana uz vēlāku laiku.

PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Aptaujā **aktīviem senioriem** par atbilstošām tika atzīta 61 anketa. Apkopojot aptaujas rezultātus, uz jautājumu *Vai ikdienā izmantojat datoru un internetu?* (aptauja tika veikta arī ar anketām papīra formā), pārliecinoši lielākā daļa respondentu atbildēja apstiprinoši (**1. attēls**). Jāatzīmē, ka seniori, kas izmanto digitālos resursus, ir vieglāk sasniedzami aptaujas veicējam, īpaši apstākļos, kad COVID pandēmijas dēļ ir ierobežojumi klātienes pasākumu norisei. Šis iemesls pamato procentuāli augsto rādītāju digitālo resursu izmantošanā šajā vecumgrupā. Jāatzīmē datorprasmju un zināšanu līmeņa atšķirības senioru vidū. Visaugstākās zināšanas ir senioriem, kas savā aktīvā algotā darba periodā ikdienā strādājuši ar datoru un salīdzinoši labi orientējas interneta vidē. Daļa senioru datorzinības apguvuši kursus, kur ieguvuši tikai pamatzināšanas.

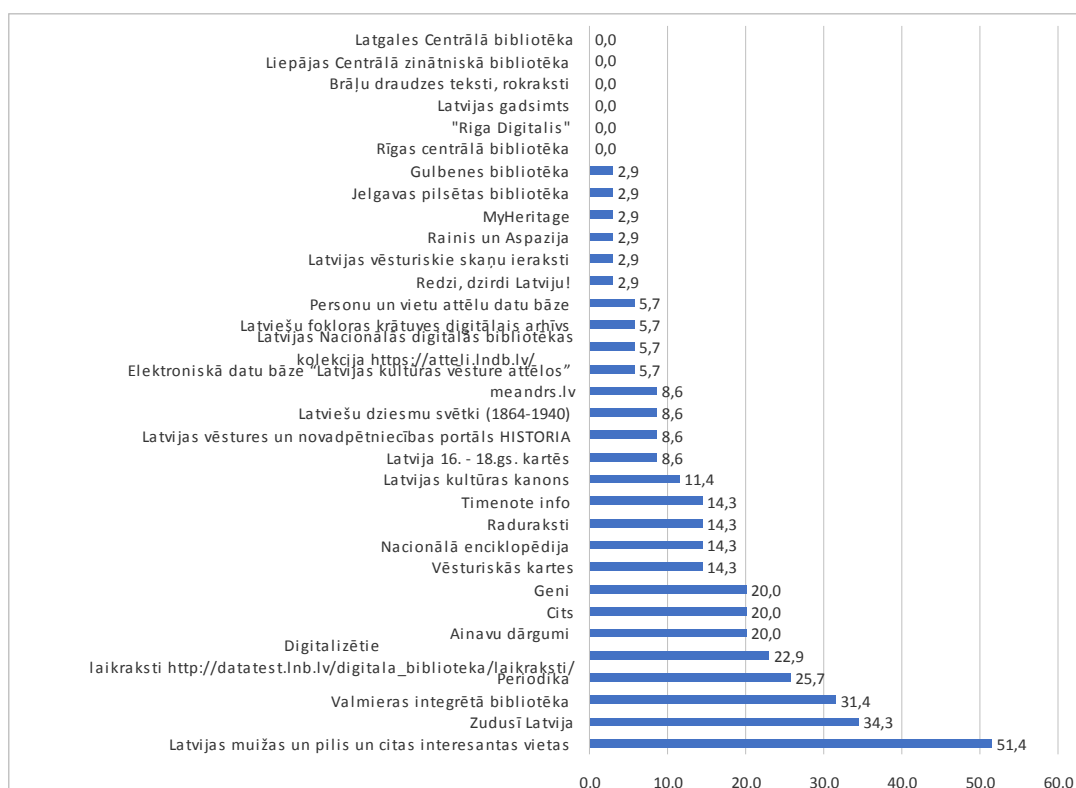
1.attēls. Datora un interneta resursu izmantošana senioriem vecumā virs 65 gadiem (%)

2.attēls. Nolūks informācijas meklēšanai internetā, seniori (%)

Veiktās aptaujas dati (**2. attēls**) liecina, ka seniori Internetu visvairāk izmanto maksājumu veikšanai elektroniski (23%) un informācijas meklēšanai par dažādiem Latvijas dabas, kultūras un kultūrvēstures objektiem (23%), kas potenciāli varētu būt apskates objekti ceļojuma laikā. Nedaudz mazāk Internets tiek izmantots komunikācijai un saziņai (20%) un jaunāko ziņu apskatei (19%). 3% respondentu norādījuši atbildi „cits” ar skaidrojumu, ka respondentu Internetā interesē aktuāla informācija par uzlabotajiem, atjaunotajiem objektiem un teritorijām Latvijā, kas potenciāli varētu būt ceļojuma galamērķis.

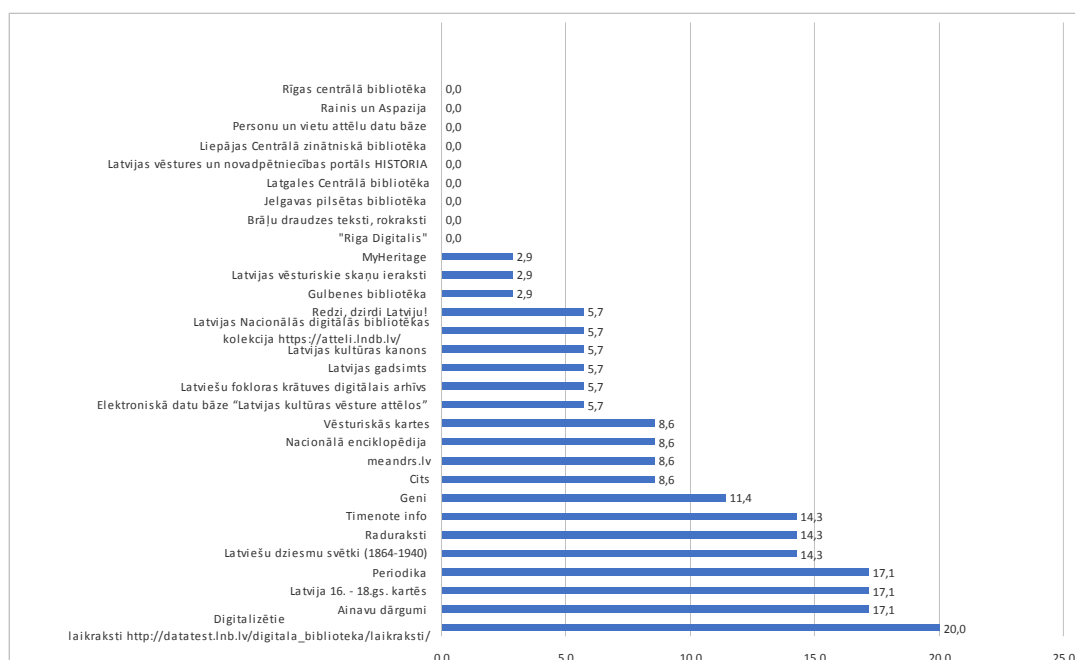
Lai noskaidrotu respondentu informētību par svarīgākajiem digitālā dokumentārā mantojuma avotiem un informācijas meklēšanu, kas varētu tikt izmantoti saistībā ar tūrismu un ceļošanu, anketā tika sniegts šo avotu uzskaitījums ar norādītām saitēm uz konkrētu mājaslapu internetā, lai respondents varētu vieglāk pārbaudīt un precizēt par kuru informācijas avotu tiek runāts. Respondentiem bija arī iespēja sniegt atbildi „cits”, konkrēti norādot digitālā dokumentārā mantojuma avotu. Respondentu norādītie avoti nevarēja tikt pieskaitīti pie digitālā dokumentārā mantojuma avotiem, jo neatbilst to nosacījumiem.

3. attēls. Senioru informētība par digitālajiem dokumentārā mantojuma materiālu resursiem (%)

Lielākais skaits respondentu jeb vairāk nekā puse (**3.attēls**) norādījuši, ka ir informēti par avotu "Latvijas muižas un pilsis un citas interesantas vietas" (<http://manasvietas.blogspot.com/p/pilis-un-mui.html>), nedaudz vairāk nekā trešdaļa norādījuši avotu „Zudusī Latvija” (www.zudusilatvija.lv), nedaudz mazāk norādījuši Valmieras integrētās bibliotēkas novadpētniecības datu bāzi (<http://www.biblioteka.valmiera.lv/lv/novadpetnieciba>). Augsto informētības līmeni par Valmieras integrētās bibliotēkas novadpētniecības bāzē pieejamo digitālā dokumentārā mantojuma materiālu pamato lielākās daļas

respondentu dzīvesvietas atrašanās Valmieras novadā un tuvumā. Vismaz piektā daļa respondentu ir informēti par portāliem Periodika (www.periodika.lv), digitalizētiem laikrakstiem (http://datatest.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/), "Ainavu dārgumi" (<https://ainavudargumi.lv>) un portālu Geni (<https://www.geni.com/>). Neviens no respondentiem nav informēts par digitālā dokumentārā mantojuma pieejamību Latgales Centrālās bibliotēkas, Liepājas Centrālās zinātniskās bibliotēkas, Rīgas Centrālās bibliotēkas mājaslapās Internetā un avotos: "Brāļu draudzes teksti, rokraksti" <https://braludraudze.lndb.lv/>, „Latvijas gadsimts” (<https://emuzejs.lnm.lv/albums>), „Riga digitalis” (www.riga-digitalis.eu).

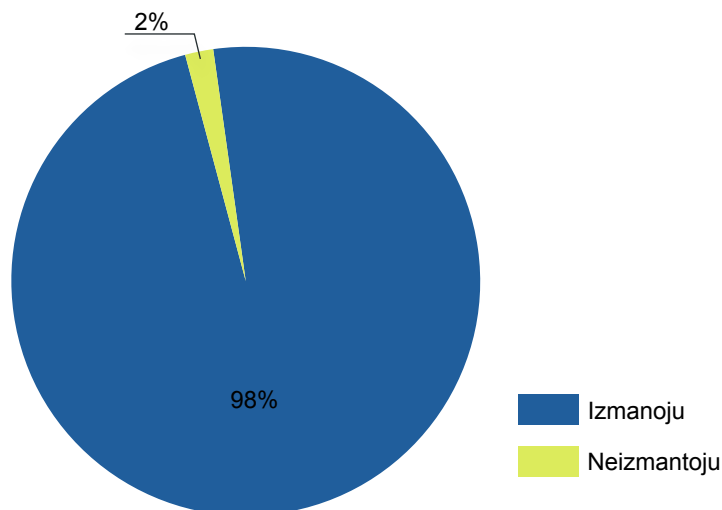
4. attēls. Senioru informācijas meklēšanas avoti – digitālā dokumentārā mantojuma materiālu resursu avotos saistībā ar ceļojumiem (%)

Visvairāk jeb piektā daļa senioru norādījuši (**4. attēls**), ka ir meklējuši informāciju avotā „Digitalizētie laikraksti” (http://datatest.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/).

Nedaudz mazāk respondentu (17,1%) meklējuši informāciju avotos „Ainavu dārgumi <https://ainavudargumi.lv>”, „Latvija 16.-18.gadsimta kartēs” (<http://datatest.lnb.lv/nba05/kartes/frame.htm>) un portālā „Periodika.lv” (www.periodika.lv). 14,2% respondentu meklējuši informāciju avotos: „Timenote info” (<https://timenote.info/lv>), „Raduraksti” (<https://raduraksti.arhivi.lv/>) un Latviešu dziesmu svētki (1864-1940) (<https://dziesmusvetki.lndb.lv/visi-objekti/>). Procentuāli mazāk citos anketā norādītajos avotos, bet neviens no respondentiem nav meklējis dokumentāro informāciju Latgales Centrālās bibliotēkas, Liepājas Centrālās zinātniskās bibliotēkas, Rīgas Centrālās bibliotēkas, Jelgavas pilsētas bibliotēkas mājaslapās Internetā un avotos: "Brāļu draudzes teksti, rokraksti" (<https://braludraudze.lndb.lv/>), „Latvijas gadsimts” (<https://emuzejs.lnm.lv/albums>), „Riga digitalis” (www.riga-digitalis.eu), Rainis un Aspazija (<https://runa.lnb.lv/en/>), Personu un vietu attēlu datu bāze (<https://luis.lu.lv/pls/pub/persvietas.fr3>), Latvijas vēstures un novadpētniecības portāls HISTORIA (<https://www.historia.lv/>).

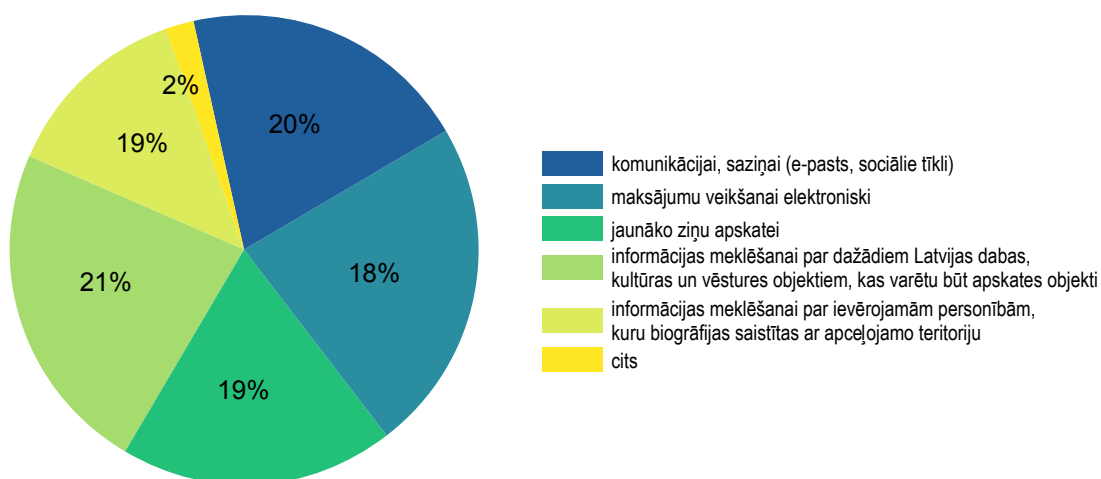
Izvērtējot aptaujas rezultātus par senioru informācijas meklēšanu digitālā dokumentārā mantojuma materiālu resursu avotos saistībā ar ceļojumiem, var secināt, ka seniori tos izmanto maz, tāpēc nepieciešams veikt dažādus veicinošus pasākumus, kas palielinātu senioru digitālā dokumentārā mantojuma materiālu resursu izmantošanu.

Aptaujā **gidiem** par atbilstošām tika atzītas 60 anketas.

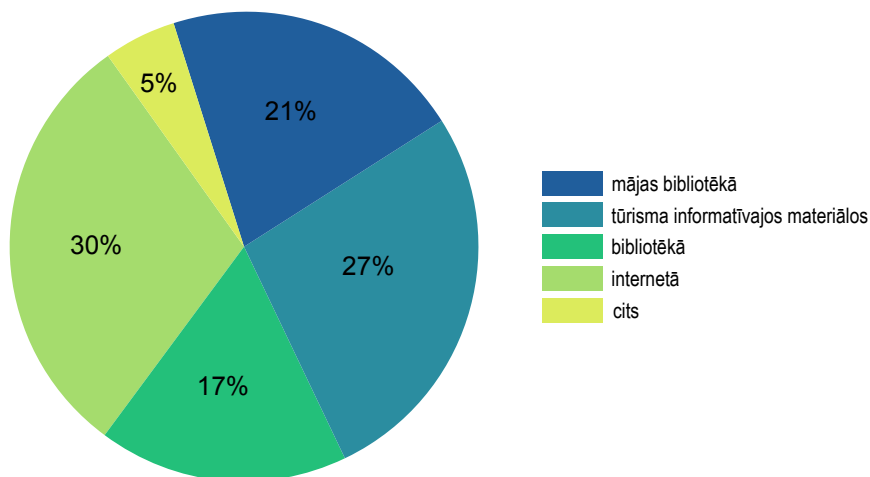
5.attēls. Datora un interneta resursu izmantošana, gidi (%)

Apkopojot aptaujas rezultātus, uz jautājumu *Vai ikdienā izmantojat datoru un internetu?* (aptauja tika veikta arī ar anketām papīra formā), gandrīz visi respondenti atbildēja apstiprinoši (**5. attēls**).

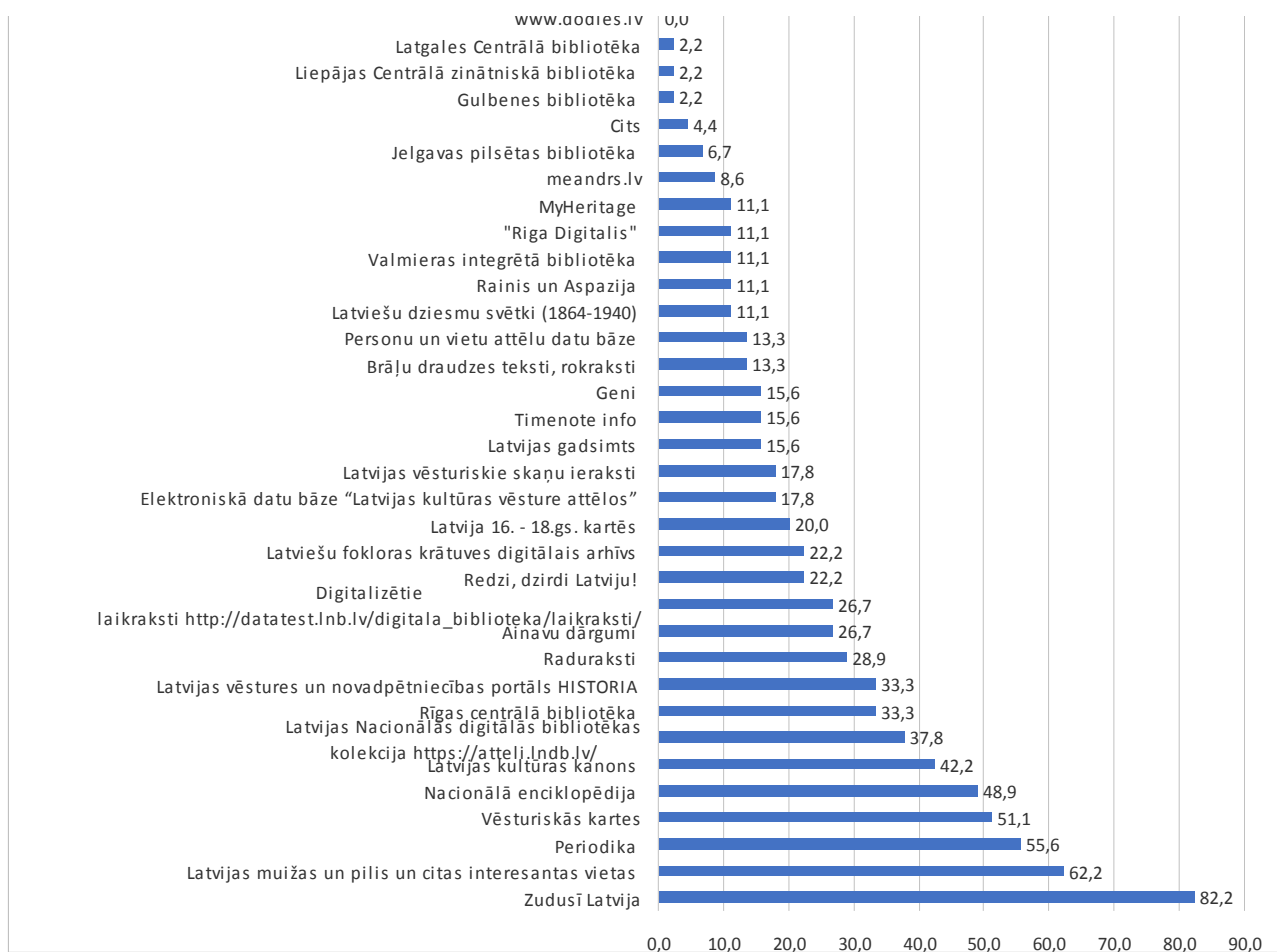
6. attēls. Nolūks informācijas meklēšanai internetā, gidi (%)

Veiktās aptaujas dati liecina (**6. attēls**), ka gidi visvairāk Internetu izmanto informācijas meklēšanai par dažādiem Latvijas dabas, kultūras un kultūrvēstures objektiem, kas potenciāli varētu būt apskates objekti ceļojuma laikā. Nedaudz mazāk Internets tiek izmantots komunikācijai un saziņai. Pie atbildes „cits” norādīts, ka respondentu interesē paraugu meklēšana reklāmas, informatīvo bukletu u.c. maketu gatavošanai, reklāmas izvietošana par savām ekskursijām, pētījumu, akadēmisko resursu meklēšanai.

7. attēls. Informācijas meklēšana tūrisma informācijas sagatavošanai, gidi (%)

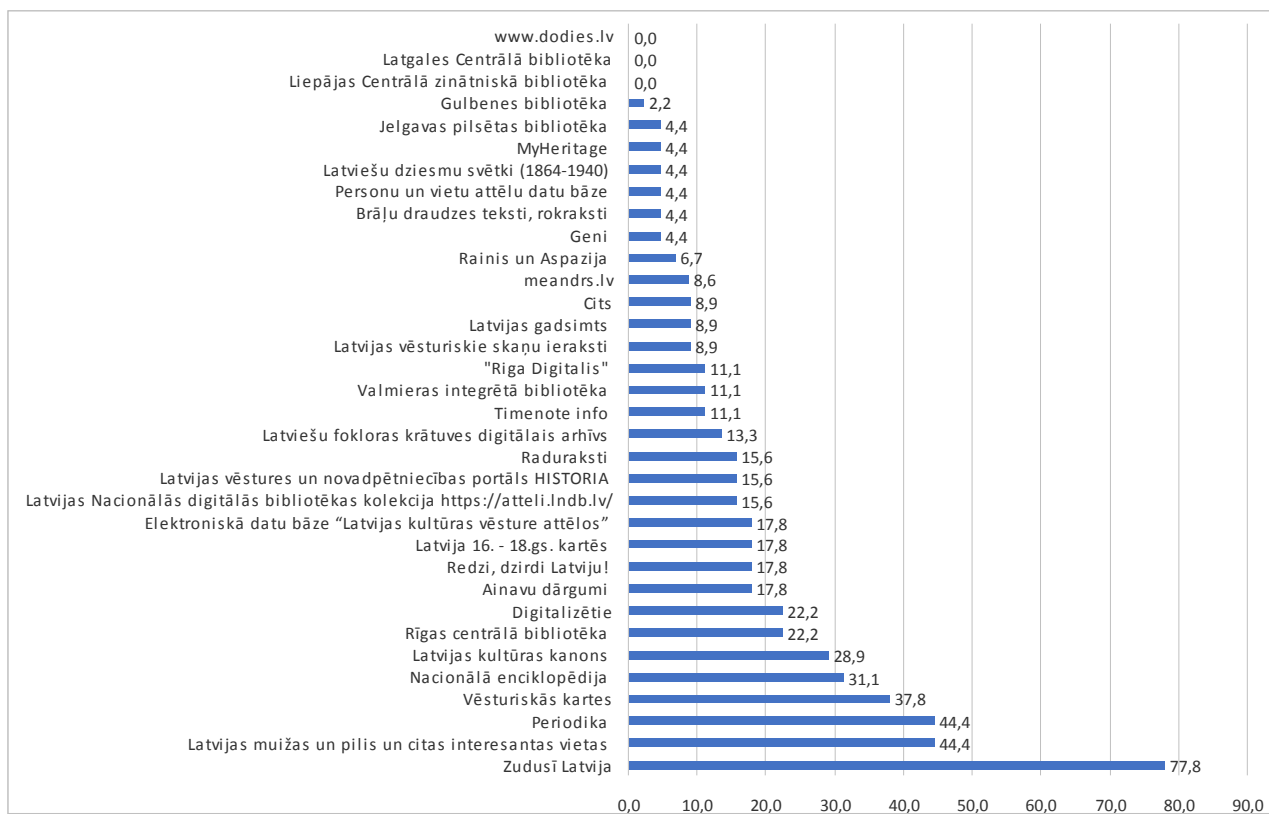
Aptaujas rezultāti rāda (**7. attēls**), ka visvairāk jeb 30% gidu, tūrisma informāciju ceļojumu sagatavošanai meklē Internetā. 27% gidu informāciju meklē tūrisma informatīvajos materiālos. Daudz mazāk (17%) informācija tiek meklēta bibliotēkā. Papildus uzskaitītajam, pie atbildes „cits”, gidi norādījuši, ka informācija tiek iegūta – „aprunājoties ar zinošiem vietējiem iedzīvotājiem/novadpētniekiem”, „konsultējoties ar kolēģiem”, „ekspedīcijās”, „konsultējoties ar profesionāļiem”, „lekcijās, muzejos, presē”, „personīgajos uzkrātajos materiālos”.

8. attēls. Gidu informētība par digitālajiem dokumentārā mantojuma materiālu resursiem (%)

Vislielākais skaits respondentu jeb 82,2%, (**8.attēls**) norādījuši, ka ir informēti par avotu „Zudusī Latvija”(www.zudusilatvija.lv). Nedaudz mazāk (62,2%) gidu ir informēti par avotu ”Latvijas muižas un pilis un citas interesantas vietas”(<http://manasvietas.blogspot.com/p/pilis-un-mui.html>), kā arī par portālu „Periodika” (www.periodika.lv) (55,6%). Vairāk kā puse respondentu (51,1%) norādījuši, ka ir informēti par avotu „Vēsturiskās kartes” (<http://kartes.lnb.lv>). 48,9% gidu ir informēti par Nacionālo enciklopēdiju digitālā formā (<https://enciklopedija.lv>), 42,2% par portālu „Latvijas kultūras kanons” (<https://kulturaskanons.lv/>), 37,8% par Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas kolekciju (<https://atteli.lndb.lv/>). Trešā daļa no respondentiem norādījuši, ka ir informēti par digitālā dokumentārā mantojuma materiālu pieejamību portālos „Latvijas vēstures un novadpētniecības portāls HISTORIA” (<https://www.historia.lv/>) un Rīgas Centrālās bibliotēkas mājaslapā Internetā.

Neviens no gidiem nav norādījis, ka būtu informēts par digitālo karšu pieejamību portālā www.dodies.lv.

9. attēls. Gidu informācijas meklēšanas avoti – digitālā dokumentārā mantojuma materiālu resursu avotos, saistībā ar ceļojumiem (%)

Vislielākais skaits respondentu jeb 77,8%, **(9.attēls)** norādījuši, ka meklējuši informāciju portālos „Zudusī Latvija”(www.zudusilatvija.lv), ievērojami mazāk (44,4%) ”Latvijas muižas un pilis un citas interesantas vietas”(<http://manasvietas.blogspot.com/p/pilis-un-mui.html>), un portālā „Periodika” (www.periodika.lv). 37,8% meklējuši informāciju portālā „Vēsturiskās kartes”(<http://kartes.lnb.lv>). Mazāk kā trešā daļa no respondentiem norādījuši, ka informāciju meklējuši Nacionālajā enciklopēdijā digitālā formā (<https://enciklopedija.lv>) 31,1%, portālā „Latvijas kultūras kanons” (<https://kulturaskanons.lv/>) 28,9%, Rīgas Centrālās bibliotēkas mājaslapā Internetā 22,2%, digitalizētajos laikrakstos (http://datatest.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/) 22,2% un procentuāli mazāk citos anketā norādītajos avotos, izņemot digitālo dokumentālo karšu portālu www.dodies.lv, Latgales Centrālās bibliotēkas un Liepājas Centrālās zinātniskās bibliotēkas mājaslapas, kuru izmantošanu nav norādījis neviens no aptaujātajiem gidiem.

Izvērtējot aptaujas rezultātus par gidu informācijas meklēšanu digitālā dokumentārā mantojuma materiālu resursu avotos saistībā ar ceļojumiem, var secināt, ka tie tiek izmantoti nepietiekami, tāpēc nepieciešams veikt dažādus veicinošus pasākumus, kas palielinātu digitālā dokumentārā mantojuma materiālu resursu izmantošanu.

PĒTĪJUMA NOVITĀTE UN REZULTĀTU APROBĀCIJA

Pētījuma novitāte – ir senioru motivācijas izprašana digitālo dokumentāros resursu izmantošanā vai neizmantošanā ceļojumos Latvijā, pieejamo resursu un iespēju izvērtējums, priekšlikumu izstrāde digitālo materiālo resursu turētājiem, līdzšinējās izmantošanas pieredzes izpēte saistībā ar ceļošanu, lai sniegtu rekomendācijas atmiņas institūcijām digitālā dokumentārā mantojuma resursu piedāvājuma uzlabošanai. Pētījumā ir skats uz šo tēmu no senioru un gidu puses, kā pamudināt viņus pievērsties digitālo dokumentāro resursu izmantošanai. Šāds pētījums līdz šim nav veikts.

Maģistra darba pētījumu rezultāti ir prezentēti un diskutēti valsts pētījuma programmas “Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai” Latvijas Nacionālās bibliotēkas un Vidzemes Augstskolas kopīgi īstenotā projekta “Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību” (nr. VPP-IZM-2018/1-0022) darba grupas sanāksmē un Valsts pētījumu programmas projekta “Dokumentārā mantojuma izpētes nozīme, veidojot sinerģijas starp pētniecību un sabiedrību” starptautiskajā zinātniskajā konferencē.

SECINĀJUMI, PRIEKŠLIKUMI

Kas uzlabotu senioriem pieejju jau esošajiem digitālajiem dokumentārā mantojuma materiāliem, kas Jūs mudinātu tos izmantot vairāk?

- Traucē reģistrācijas, paroles utt. Nepieciešama vienkāršāka pieeja materiāliem.
- Informācija par šo avotu esamību, vairāk reklāmas par šādu materiālu – lai sasniegtu seniorus.
- Saišu reklāma portālā www.delfi.lv, www.apollo.lv, www.visitlatvia.lv.
- Mūžizglītības programmās apmācīt par digitālo dokumentāro kultūras mantojumu un tā avotiem, sniegt aktuālu informāciju.
- Informatīvi pasākumi, lai rosinātu interesi par digitālā dokumentārā mantojuma materiāliem un vajadzību pēc tiem.
- Digitālā dokumentārā mantojuma materiālu kvalitātes uzlabošana (lai nebūtu blāvi un citādi grūti saskatāmi, lasāmi, dzirdami).
- Datoru esamība, pieejamība.
- Datoru lietotāju prasmju palielināšana.
- Datoru plašāka pieejamība bibliotēkās (darba laiks, Covid 19 pandēmijas laikā slēgtas).
- Ātrāks un kvalitatīvāks internets, bez problēmām laukos.

Kas uzlabotu gidu pieeju jau esošajiem digitālajiem dokumentārā mantojuma materiāliem, kas viņus mudinātu tos izmantot vairāk?

- Maksimāli vienkāršota fakta, aprakstu, dokumentu meklēšana.
- Informācijas pārskatāmības uzlabošana, lai lietotājam būtu jāpatērē mazāk laika informācijas meklēšanai.
- Apmācības informācijas meklēšanā, apmācību video par digitālajiem dokumentārajiem resursiem un izmantošanu vienkāršotā valodā.
- Citu cilvēku ieteikums un pozitīvā personīgā pieredze, intereses radīšana, praktiska palīdzība un konsultēšana par darbošanos ar digitālo dokumentāro resursu izmantošanu, reklāma "no mutes-mutē".
- Plašāka reklāma un informācija par digitālo dokumentāro resursu avotu esamību vispār un to uzskaitījums vienkopus, neatkarīgi no institūcijas, kas to izveidojusi un uztur.
- Vairāk digitālo dokumentāro resursu iespējas un pieejamību popularizēt gidu grupās sociālajos tīklos.
- Saites no citām lapām, tai skaitā ar tūrisma saistītām, uz digitālo dokumentāro resursu avotiem.
- Reklāmas un izglītojoši raidījumi radio, TV par digitālo dokumentāro resursu avotiem un iespēju tos izmantot.
- Iespēja dokumentus atrast interneta meklētājos, lietojot atslēgasvārdus.
- Paroļu sistēmas vienkāršošana vai pieeja bez reģistrācijas un parolēm.